

Το τροπάριο της Κασσιανής και ο «Κασσιανισμός» του Παλαμά: το πίπτειν ανθρώπινον, το εμμένειν εωσφορικόν, το μετανοεῖν θεῖον

[/ Γενικά Θέματα](#)

*Ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού μιὰ παράκουη ψυχὴ
ἀρχίζει νὰ συναισθάνεται τὸ παράπτωμά της καί
ἐπαναστατεῖ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της
ζητῶντας ἀπὸ τὸ σκοτάδι
ὅπου τῆς ἔρριξε ὁ ἐγωισμὸς τὴ θεία συγνώμη,
ὁ Θεὸς βρίσκεται κοντὰ της καί*

τὴ χειραγωγεῖ πρὸς τὸ φῶς

Τάσος Ἀθανασιάδης

(Ὁ Ντοστογιέφσκι ἀπὸ τὸ κάτεργο στὸ πάθος[2])

- *Αλεξάνδρα Π. Ντότσικα (Δρ. Ιστορίας της Φιλοσοφίας, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Θεολογικής Σχολῆς Α.Π.Θ.)*

Ἡ Κασσιανή, γνωστὴ ἀπὸ τὶς πηγές καὶ ὡς Κασσία ἢ Ἰκασία ἢ Εἰκασία, ἐγενήθη μεταξὺ τοῦ 805 καὶ τοῦ 810 μ.Χ. στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἔζησε ἐπὶ Θεοφίλου (829 -842 μ.Χ.). Ὑπῆρξε ἐξαιρετικὴ βυζαντινὴ ποιήτρια καὶ μελωδός. Στὴν παράδοση περιγράφεται ὡς πλουσία, ὡραία, σοφὴ καὶ εὐσεβής. Ὁ πρῶτος βυζαντινὸς χρονογράφος ποὺ μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση της εἶναι ὁ Συμεῶν Μάγιστρος (10ος αἰ.), ἐνῶ ἀκολουθοῦν ὁ Γεώργιος Ἀμαρτωλὸς (9ος αἰ.), ὁ Λέων Γραμματικὸς (8-9ος αἰ.) καὶ ὁ Ἰωάννης Ζωναρὰς (12ος αἰ.). Ἀπὸ τὸν Μάγιστρο μαθαίνουμε ὅτι ἡ μητέρα τοῦ Θεοφίλου ὀργάνωσε τὴν ἐπιλογὴ τῆς συζύγου του γιοῦ της καὶ κάλεσε ἐπιλεκτικὰ τὶς ὡραιότερες νέες τῆς βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ δὲ Θεόφιλος θὰ ἐπέδιδε ἓνα χρυσὸ μῆλο πρὸς δήλωση τῆς ἐπιλογῆς του. Ἡ ὀμορφότερη ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητα ἡ Κασσιανὴ καὶ σὲ αὐτὴν ἐπρόκειτο νὰ δώσει τὸ μῆλο. Θέλοντας, ὅμως, νὰ διαπιστώσει ἐὰν ὀμορφιά της Κασσιανῆς συμπορευόταν μὲ εὐφυΐα τῆς ἀπηύθυνε τὸ πολυθρύλητο: «Ὡς ἄρα διὰ γυναικὸς (δηλ. τῆς Εὐας) ἐρρῦη τὰ φαῦλα» («Ἀπὸ τῆς γυναῖκα ξεκινοῦν τὰ κακά»). Ἡ Κασσιανὴ ἀπάντησε εὐστόχως: «Ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς (δηλαδὴ τῆς Θεοτόκου) πηγάζει τὰ κρείττονα» («Καὶ ἀπὸ τῆς γυναῖκα πηγάζουν τὰ καλύτερα, τὰ εὐγενέστερα»). Ἡ ἀπάντηση, ὥστόσο, προκάλεσε τὸν Θεόφιλο νὰ προσφέρει τὸ μῆλο τῆς ἐπιλογῆς στὴ Θεοδώρα[3]. Ἡ Κασσιανὴ θὰ δοκιμάσει ἔντονη ἀπογοήτευση καὶ θὰ ἀποτραβηχθεῖ ἀκολουθῶντας γιὰ νὰ μονάσει. Ἐχτίσε ἡ ἴδια ἓνα μοναστήρι καὶ μὲ τὸ μοναχικὸ της σχῆμα θὰ ἀφιερωθεῖ πλέον στὴ λατρεία τοῦ Χριστοῦ καὶ στὴν ποίηση[4].

Στὸ μοναστήρι θὰ συνθέσει πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, τροπάρια, ἰδιόμελα καὶ μερικὰ στιχηρὰ παίγνια ποὺ ἀποδεικνύουν τὸ ἔμφυτο ταλέντο, τὴν ἔντονη καλλιτεχνικὴ ῥοπή της, τὸ βαθὺ θρησκευτικὸ της συναίσθημα καὶ τὴ μεταρσιωτικὴ της εὐλάβεια. Ἐκεῖ στὴν ἡσυχὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ μοναστηριοῦ θὰ συνθέσει τὸ περίφημο ἰδιόμελο «Τροπάριο τῆς Κασσιανῆς», ἐκ τοῦ ὀνόματός της, τὸ ὁποῖο ψάλλεται κάθε χρόνο κατὰ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες τοῦ Νυμφίου καὶ τῶν Παθῶν τῆς Μεγάλῃς Τρίτης ὡς Δοξαστικὸ τῶν Ἀποστίχων τοῦ Ὁρθοῦ τῆς Μεγάλῃς Τετάρτης. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀριστούργημα γεμᾶτο συναισθηματικὴ φόρτιση, κατάνυξη καὶ

συγχώρεση, τὸ ὁποῖο προσφέρει ἡρεμία σὲ κάθε ἐν μετανοίᾳ ἀληθῶς ἀμάρτημα.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ποιήτρια ἐμπνεύστηκε τὸ Δοξαστικὸ ἀπὸ τὶς λιτὲς ἀφηγήσεις τοῦ εὐαγγελιστῆ Ματθαίου (κστ` , 6-7): «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου» καὶ τοῦ Λουκᾶ (ζ. 37-38): «Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἣτις ἦν ἀμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου καὶ στάσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ». Καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος (ΙΔ` 3) περιγράφει τὰ ὅμοια ὡς ἐξῆς: «Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς».

Ἐπομένως, τὸ τροπᾶριο δὲν ἀναφέρεται στὴν Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ, ὅπως κάποιοι σπεύδουν πρὸς ἰσχυρισμό, ἀλλὰ στὴν ἀνώνυμη ἀμαρτωλὴ γυναῖκα, τὴ μοιχαλίδα, τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς ἔσωσε ἀπὸ βέβαιο λιθοβολισμὸ τοῦ ἑξαλλου πλήθους τῶν Φαρισαίων. Τὴν ἔσωσε δὲ μὲ τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν πρὸς τοὺς κατηγοροὺς τῆς: «ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος βαλέτο λίθον ἐπ’ αὐτὴν» καὶ ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν πειστικὴν πρὸς τὴν γυναῖκα προτροπὴν: «Πορεύου καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἀμάρτανε».

Ἡ γυναῖκα, ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι ὁ Χριστὸς βρίσκεται στὸ σπίτι τοῦ Σίμωνα Φαρισαίου τοῦ λεπροῦ, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσῃ τὴ λατρεία καὶ τὴν ἀφοσίωσίν της. Ντυμένη σεμνὰ πηγαίνει γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της στὸν Χριστὸ πλένοντάς του τὰ πόδια μὲ τὰ πολύτιμα μύρα ποὺ εἶχε ἀγοράσῃ, μύρα ποὺ ξεχύνονται ἀπὸ τὴν καρδιά της καὶ σφουγγίζονται ἀπὸ τὰ ξέπλεκα μαλλιά της.

Τὸ τροπᾶριο τῆς Κασσιανῆς

Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή,
τὴν σὴν αἰσθομένη θεότητα, μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν,
ὀδυρομένη, μύρα σοι, πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει.
Οἱμοί! λέγουσα, ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει, οἴστρος ἀκολασίας,
ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος ἔρωσ τῆς ἀμαρτίας.
Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρύων,
ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ·
κάμφθητί μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας,
ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς τῇ ἀφάτῳ σου κενώσει.
Καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους σου πόδας,

ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις·
ὧν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὐὰ τὸ δειλινόν,
κρότον τοῖς ὤσιν ἠχηθεῖσα, τῷ φόβῳ ἐκρύβη.
Ἄμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων σου ἀβύσσους
τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσῶστα Σωτήρ μου;
Μὴ με τὴν σὴν δούλην παρίδης, ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος.

Μετάφραση τοῦ Φώτη Κόντογλου:

Κύριε, ἡ γυναῖκα ποὺ ἔπεσε σὲ πολλές ἀμαρτίες,
σὰν ἔνοιωσε τὴ θεότητά σου, γίνηκε μυροφόρα καὶ σὲ ἄλειψε μὲ μυρωδικά
πρὶν ἀπὸ τὸν ἐνταφιασμό σου κὶ ἔλεγε ὀδυρόμενη:
Ἄλλοίμονο σὲ μένα, γιατί μέσα μου εἶναι νύχτα κατασκότεινη καὶ δίχως φεγγάρι,
ἡ μανία τῆς ἀσωτείας κὶ ὁ ἔρωτας τῆς ἀμαρτίας.
Δέξου ἀπὸ μένα τίς πηγές τῶν δακρῶν,
ἐσὺ ποὺ μεταλλάζεις μὲ τὰ σύννεφα τὸ νερὸ τῆς θάλασσας.
Λύγισε στ' ἀναστενάγματα τῆς καρδιάς μου,
ἐσὺ ποὺ ἔχειρες τὸν οὐρανὸ καὶ κατέβηκες στὴ γῆς.
Θὰ καταφιλήσω τὰ ἄχραντα πόδια σου,
καὶ θὰ τὰ σφουγγίσω πάλι μὲ τὰ πλοκάμια τῆς κεφαλῆς μου•
αὐτὰ τὰ πόδια, ποὺ σὰν ἡ Εὐὰ κατὰ τὸ δειλινό, τ' ἄκουσε νὰ περπατᾶνε,
ἀπὸ τὸ φόβο τῆς κρύφτηκε.
Τῶν ἀμαρτιῶν μου τὰ πλήθη
καὶ τῶν κριμάτων σου τὴν ἄβυσσο, ποιός μπορεῖ νὰ τὰ ἐξιχνιάση,
ψυχοσώστη Σωτήρα μου;
Μὴν καταφρονέσης τὴ δούλη σου, ἐσὺ ποὺ ἔχεις τ' ἀμέτρητο ἔλεος.
Ἡ ἀμαρτία παρουσιάζεται ὡς σκοτάδι καὶ βάρος γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ἡ εἰκόνα
τῆς «νύχτας» καὶ τοῦ «ἀσέληνου ἔρωτα» ἀποδίδει μὲ ἔντονο τρόπο τὴν
ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ του σύγχυση.

Ἡ ἁμαρτία δὲν ἐμφανίζεται ἀπλῶς ὡς μιὰ λανθάνουσα πράξη, ἀλλὰ ὡς μιὰ δύναμη ποὺ αἰχμαλωτίζει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ὀδηγεῖ σὲ πνευματικὴ ἀποξένωση, σὲ ψυχικὴ κατάρρευση. Μέσα σὲ αὐτὴ τὴ σκοτεινὴ κατάσταση, ἡ γυναῖκα ἀναγνωρίζει τὸ βάθος τῆς πτώσης της καὶ ἐκφράζει τὸν πόνο καὶ τὴν ἀπόγνωσή της.

Κεντρικὸ στοιχεῖο τῆς μετάνοιάς της ἀποτελοῦν τὰ δάκρυα, ποὺ λειτουργοῦν ὡς μέσο καθαρμοῦ καὶ λύτρωσης. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔκφραση συναισθηματικῆς φόρτισης, ἀλλὰ συνειδητὴ πράξη ταπείνωσης καὶ παράδοσης στὸν Θεό. Ἡ γυναῖκα σκουπίζει τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ μὲ τὰ μαλλιά της. Τὸ ἄλλοτε στοιχεῖο τῆς ὁμορφιάς της γίνεται μέσο ὑπηρεσίας καὶ ἔκφρασης ἀγάπης. Τὰ δάκρυά της εἶναι δάκρυα ἐλέους, συντριβῆς, μετανοίας καὶ ἀνάγκης ψυχικῆς νὰ συγχωρεθεῖ καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τὴν ἐνοχὴ τῆς προηγούμενης ζωῆς.

Ἐκ παραλλήλου, ὁ συμβολισμὸς εἶναι ἐμφανὴς στὸ κάτωθι: ἐνῶ ἡ Εὐα, μετὰ τὴν πτῶση, κρύβεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἡ ἁμαρτωλὴ γυναῖκα πλησιάζει τὸν Χριστὸ μὲ θάρρος καὶ ἐμπιστοσύνη. Ἡ δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιστρέψει καὶ νὰ ἀποκαταστήσει τὴ σχέση του μὲ τὸν Θεὸ γίνεται πλέον ἐπιλογή. Στὸ τέλος τοῦ τροπαρίου, ἡ γυναῖκα, ἐνῶ ἀναγνωρίζει τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν της, δὲν χάνει τὴν ἐλπίδα της, διότι στηρίζεται στὸ ἀμέτρητο ἔλεος τοῦ Θεοῦ[5]. Ὅποιο τὸ εὖρος τῆς ἀνθρώπινης ἁμαρτίας, ἡ θεία ἀγάπη καὶ συγχώρηση ὑπερτεροῦν.

Πρόκειται, λοιπόν, γιὰ ἓνα ἀριστούργημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ὑμνογραφίας μὲ λυρική ἔξαρση, μεταρσιωτικὸ κραδασμὸ, ὑποβλητικότητα καὶ προεκτάσεις ποὺ διοχετεύουν μέσα τὴν ψυχὴ ἀκόμα καὶ τοῦ πιὸ ἀδιάφορου θρησκευτικὰ ἀνθρώπου τὰ πρόσωπα ποὺ κινοῦνται πίσω ἀπὸ τὶς γραμμές: ὁ Ἰησοῦς ποὺ προετοιμάζεται γιὰ τὸ Πάθος του, ἡ μετανοημένη, ἁμαρτωλὴ γυναῖκα μὲ τὸν μύρο στὰ χέρια καὶ τὰ ξέπλεκα μαλλιά της νὰ σφουγγίζουν ἀνάκατα μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας της προσδοκῶντας συγχώρηση, ἀλλὰ καὶ ἡ πληγωμένη ποιήτρια, ἡ ὑπέροχη ὑμνογράφος τοῦ Τροπαρίου, ποὺ συνέλαβε καὶ ἀπέδωσε γνήσια λυρικά τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἐξουθενώνει καὶ φθείρει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ.

Τὸ τροπάριο τῆς Κασσιανῆς καὶ ὁ Κ. Παλαμᾶς

Τὸ τροπάριο τῆς Κασσιανῆς ἐνέπνευσε βαθιὰ τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ, γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ σπουδαῖος αὐτὸς ποιητὴς σπεύδει νὰ συνθέσει ἢ νὰ παραφράσει τὸ κείμενο ἀποδίδοντάς του τὴν προσωπικὴ ἐσωτερικὴ του κατάσταση, τοὺς ἄδηλους, κρυφοὺς ψυχικούς του ἀναστεναγμούς. Παραθέτουμε:

Κύριε, γυναῖκα ἁμαρτωλή, πολλά

πολλά, θολά, βαριά τὰ κρίματά μου.

Μά, ὦ Κύριε, πὼς ἡ θεότης Σου μιᾶ,
μέσ' στὴν καρδιά μου!

Κύριε, προτοῦ σὲ κρῦψ' ἡ ἐντάφια γῆ
ἀπὸ τὴ δροσαυγὴ λουλούδια πῆρα
κι ἀπ' τῆς λατρείας τὴν τρίσβαθη πηγὴ
σοῦ φέρνω μύρα.

Οἴστρος μὲ σέρνει ἀκολασίας...Νυχτιὰ
σκοτάδι, ἀφέγγαρο, ἀνάστερο μὲ ζώνει,
τὸ σκοτάδι τῆς ἀμαρτίας, φωτιὰ
μὲ καίει, μὲ λιώνει.

Ἐσὺ ποὺ ἀπὸ τὰ πέλαα τὰ νερά
τὰ ὑψώνεις νέφη, πᾶρε τὰ Ἔρωτά μου,
κυἄνε, εἶναι ποτάμια φλογερά
τὰ δάκρυά μου.

Γεῖρε σ' ἐμέ. Ἡ ψυχὴ μου πὼς πονεῖ!
Δέξου μὲ Ἐσὺ ποὺ δέχτηκες καὶ γεῖραν
ἄφραστα ὡς ἐδῶ κάτου οἱ οὐρανοί
καὶ σάρκα ἐπῆραν.

Στ' ἄχραντά Σου πόδια, βασιλιᾶ
μοῦ Ἐσύ, θὰ πέσω καὶ θὰ στὰ φιλήσω

καὶ μὲ τῆς κεφαλῆς μου τὰ μαλλιά

θὰ στὰ σφουγγίσω.

Τάκουσεν ἡ Εὐὰ μὲς' στὸ ἀποσπερνό

τῆς παράδεισος φῶς ν' ἀντιχτυπᾶνε,

κι ἀλαφιασμένη κρύφτηκε...Πονῶ,

σῶσε, ἔλεος κάνε.

Ψυχοσῶστ' οἱ ἁμαρτίες μου λαός

τ' ἀξεδιάλυτα ποιός θὰ ξεδιαλύσει;

Ἀμέτρητό Σου τὸ ἔλεος, ὁ Θεός!

Ἄβυσσο ἡ κρίση.

Τὸ ποίημα τῆς Κασσιανῆς ἐκφράζει ἓνα κομμάτι τῆς κριματισμένης καὶ ἀμαρτωλῆς ψυχῆς τοῦ Παλαμᾶ. Ὁ ποιητῆς φαίνεται νὰ συναισθάνεται τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας βαθύτατα καὶ ὁ ἴδιος. Ἡ ἀπόδοση εἶναι ἐξαιρετική, ἀκριβῶς διότι τὰ συναισθήματα, οἱ διαλογισμοὶ καὶ ὁ κραδασμὸς τῆς ποιήτριας τοῦ Βυζαντίου μὲ τὴν ταπεινὴ ὁμολογία τῆς ἀμαρτωλότητάς της ἦταν ἐξαιρετικὰ οἰκεῖα στὸν Παλαμᾶ. Αὐτὸ τὸ «παράδαρμα τοῦ ποιητῆ στὸ κρεβάτι τῆς ἀγρύπνιας» (ὅπως κάπου σημειώνει) τὸ ἐνιωθε ὁ Παλαμᾶς. Ταυτίζεται ἐντόνως τόσο μὲ τὴν ποιήτρια ὅσο καὶ μὲ τὴν ἀμαρτωλὴ γυναῖκα τοῦ ποιήματος καὶ μάλιστα σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε δίδει ἐνίοτε τὸν χαρακτηρισμὸ «κασσιανισμὸς» στὴν ποίησή του[6]. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸν κοινὸ βαθύτερο πόνου τῆς ἀνθρωπότητας, ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου συμπίπτουν οἱ ἀνθρώπινες συντριβές.

Πρόκειται γιὰ «ποίηση πού τὴ δέρνει ἡ μανία τῆς ἁμαρτίας τῆς σαρκικῆς καὶ πού μαζί ἡ ἴδια δέρνει καὶ τὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτὸ μὲ τὴ συνείδηση τοῦ ξεπεσμοῦ της». Ἡ συνείδηση τοῦ ξεπεσμοῦ καὶ ἡ συνακόλουθη ντροπὴ γιὰ περιστατικὰ τοῦ πρότερου βίου εἶναι τὰ βασικὰ γνωρίσματα πού ἐντοπίζει ὁ Παλαμᾶς στὴν ποίηση τῆς Κασσιανῆς (καὶ τοῦ Καβάφη) καὶ αὐτὸ εἶναι σπουδαῖο. Στὴν «Ποιητικὴ» καὶ στὸ «Λυρισμὸ τοῦ ἐγῶ» ὁ ἴδιος σημειώνει: «Ὁ ποιητῆς γνωρίζει, ζεῖ μὲ τὴν ἀντίληψη καὶ τὸ πάθος, μὲ τὸ φόβο κάποιας ἐνθύμησης καὶ μὲ τὴν ἀπόγνωση κάποιας συμφορᾶς. Εἶναι κάτι σὰν ἁμαρτία καὶ σὰν ξεπεσμός, σὰν κατρακύλισμα, σὰν ἐξορία, χαμὸς κάποιου παραδείσου πού θὰ λογάριαζε πὼς τῆς ἦταν ἀρχικὰ τῆς

ζωῆς του γραμμένο νὰ κατοικήσει ἕνας ἔκτοπισμὸς ἀπάνου σὲ μιὰν ἄγωνα πιά κι ἀχάριστη γῆ. Τὸν τρώει τὸ σαράκι. Ἡ τύψις...». Καὶ ἄλλοῦ: «τὰ χέρια τῆς ψυχῆς του ὁ ποιητῆς ψηλὰ τεντώνοντας πρὸς δέηση γεμάτη ἐλπίδα (ζεῖ) μὲ τὴν προσδοκία τῆς ἀποκατάστασης. Σύντομο στάσιμο μεταφυσικό. Ὁ ποιητῆς φυσικὰ πάσχει ἀπὸ τὴ συνείδηση τοῦ ἀγιάτρευτου ξεπεσμοῦ. Ὅσο περνᾶν τὰ χρόνια τόσο ἀπλώνονται μέσα του τὸ πένθος τῆς συνείδησης αὐτῆς καὶ τὸ ξετύλιγμα τοῦ τραγουδιοῦ του καὶ μ' ὅλη του τὴν πολυχορδία συχνὰ πυκνὰ κόβεται ἀπὸ τὴ μονότονη πιστοποίηση τῆς συνείδησης μιᾶς κρυφῆς ἀμαρτίας... κάτι ποὺ φτάνει στὴν ἐξομολόγηση καὶ ὅμως εἶναι κατάβαθα θαμμένο ὥστε νὰ φτάσει ἴσαμε τὰ μάτια τοῦ ποιητῆ, δάκρυο καὶ κλάμα καὶ σὰν ὀλοφυρμὸς νὰ χυθεῖ»[7].

Μὲ τὸν «κασσιανισμό» του ὁ Παλαμᾶς ἐρχόταν σὲ μιὰ βαθιὰ συναίσθηση ἀμαρτωλότητος καὶ συντριβῆς, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη μὲ τὴν Κασσιανή, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμαρτωλὴ γυναῖκα τῶν Εὐαγγελίων, ἡ ὁποία ἔχυσε τὸ μύρο τῆς λατρείας καὶ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας της στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκ παραλλήλου, προσεγγίζει τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς θρησκείας τῶν Πατέρων καὶ γνωρίζει τὸ ἀπαραχάρακτο εἰς τοὺς αἰῶνες πρόσωπο καὶ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς Ὁρθοδοξίας. Συνιστᾷ τὴν καθαρὰ θρησκευτικὴ στάση τοῦ ποιητῆ ἴσως ἀνεπίγνωστη, ὅπωςδήποτε ὅμως ἀπόλυτα καὶ βαθιὰ θρησκευτικῆ[8].

Τὸ τροπάριο ἀποτελεῖ ἕνα ἀριστουργηματικὸ ποιητικὸ κείμενο μὲ βάθος ἀμέτρητο γιὰ τὴ δύναμη τῆς μετάνοιας καὶ τῆς θείας εὐσπλαχνίας. Μέσα στὴ μορφή τῆς ἀμαρτωλῆς γυναίκας, προβάλλεται ἡ πορεία κάθε ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πτώση πρὸς τὴ σωτηρία, δεικνύοντας ὅτι ἡ ἐπιστροφή στὸν Θεὸ εἶναι πάντοτε δυνατὴ, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ εἰλικρίνεια, ταπείνωση καὶ ἀγάπη. Τὸ τροπάριο συνιστᾷ μιὰ «χριστιανικὴ ἐξομολόγηση τῆς ἀμαρτίας», μιὰ ἀποτυχία τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζήσει κατὰ Θεόν. Βυθισμένος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀμαρτίας, τῶν τύψεων, προβάλλει ἐντόνως ἡ ἀνάγκη γιὰ ἔλεος, συγχώρεση, λύτρωση. Κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο: «μηδεὶς ὀδυρέσθω τὰ παίσματα· [59.723] συγγνώμη γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλε[9]».

[1] Ἀποδίδεται στὸν Ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο.

[2] Ε.Ν. Μόσχος. 1993. Ἡ μεταφυσικὴ ἀγωνία στὸν Παλαμᾶ. Δ.Ν. Παπαδήμας, σ. 123.

[3] Κασσιανὴ ἡ ὑμνωδός. Ἐκδόσεις Φοίνικας. 2002. Ἡ ταπεινὴ μοναχὴ Κασσιανὴ καὶ τὸ τροπάριό της στὸ <https://www.monastiria.gr>. Μεγάλῃ Τρίτῃ: Ποιὰ ἦταν ἡ Κασσιανὴ καὶ ποιὰ ἡ ἀμαρτωλὴ γυναῖκα τῶν τροπαρίων στὸ <https://www.ekklisiaonline.gr>. Ὅσα Κασσιανή: Ποιὰ ἦταν ἡ ὁμορφὴ ὑμνογράφος στὸ <https://www.tovima.gr>.

- [4] Ε.Ν. Μόσχος. 1993. Ἡ μεταφυσικὴ ἀγωνία στὸν Παλαμᾶ. Δ.Ν. Παπαδήμας, σσ. 121-167.
- [5] Π. Μ. Καρδαμάκης. 1993. Ὁρθόδοξη πνευματικότητα. Ἀκρίτας.
- [6] Ε.Ν. Μόσχος. 2000. Ἀκτῖνες. Ὁ «κασσιανισμὸς» τοῦ Παλαμᾶ.
- [7] Ε.Ν. Μόσχος. 1993. Ἡ μεταφυσικὴ ἀγωνία στὸν Παλαμᾶ. Δ.Ν. Παπαδήμας, σσ. 121-167.
- [8] Ε.Ν. Μόσχος. Ὁ.π., σ. 137.
- [9] Κατηχητικὸς εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα. MIGNE, Patrologia Graeca 59, 721-724.

Πηγή: pemptousia.gr